

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tionde avdelningen)

den 20 oktober 2022 *

”Begäran om förhandsavgörande – Bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner – Direktiv 2011/7/EU – Artikel 12.4 – Tidsmässigt tillämpningsområde – Praxis som uppstått före den 16 mars 2013 och som består i att inte driva in ränta vid sen betalning eller ersättning för indrivningskostnader – Praxis avseende enskilda beställningar som gjorts från och med detta datum – Artikel 7.2 och 7.3 – Avtalsvillkor eller bruk som är grovt oskäligen – Frivilligt samtycke till att avstå”

I mål C-406/21,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Korkein oikeus (Högsta domstolen, Finland) genom beslut av den 1 juli 2021, som inkom till domstolen samma dag, i målet

A Oy

mot

B Ky,

Dödsboet efter C,

meddelar

DOMSTOLEN (tionde avdelningen),

sammansatt av avdelningsordföranden D. Gratsias samt domarna I. Jarukaitis och Z. Csehi (referent),

generaladvokat: A.M. Collins,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– A Oy, genom K. Tenhovirta, advokat,

* Rättegångsspråk: finska.

- Finlands regering, av A. Laine, i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom G. Gattinara, T. Simonen och I. Söderlund, samtliga i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 7.2 och 7.3 samt artikel 12.4 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/7/EU av den 16 februari 2011 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (EUT L 48, 2011, s. 1).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan A Oy, å ena sidan, och B Ky och dödsboet efter C, å andra sidan, angående försenad betalning av 135 fakturor vars förfallodatum inföll mellan den 10 april 2015 och den 21 februari 2018.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 2011/7

- 3 I skälen 12, 16 och 28 i direktiv 2011/7 anges följande:

”(12) Sen betalning är ett avtalsbrott som har blivit ekonomiskt intressant för gäldenärer i de flesta medlemsstater genom att räntan vid sen betalning är låg eller obefintlig och/eller indrivningsförfarandena långsamma. Det krävs en avgörande kulturförändring, så att betalningar i rätt tid blir standard och undantaget från rätten att ta ut ränta bör alltid anses vara ett grovt oskäligt avtalsvillkor eller bruk, för att vända denna utveckling och motverka sena betalningar. En sådan förändring bör också inbegripa införandet av särskilda bestämmelser om betalningstider och om ersättning till borgenärerna för de kostnader som uppstått samt bland annat att undantag från rätten till ersättning för indrivningskostnader ska betraktas som grovt oskäligt.

...

(16) Detta direktiv bör inte tvinga en borgenär att begära ränta för sen betalning. Direktivet bör medge att en borgenär vid sen betalning tar ut ränta vid sen betalning utan någon föregående betalningspåminnelse eller annat liknande meddelande till gäldenären om dennes betalningsskyldighet.

...

- (28) Detta direktiv bör förbjuda missbruk av avtalsfriheten till borgenärens nackdel. Följaktligen ska ett avtalsvillkor eller ett bruk som rör tidpunkt eller period för betalning, räntesats för ränta vid sen betalning eller ersättning för indrivningskostnader, som inte kan motiveras på grundval av de avtalsvillkor som gäldenären beviljats, eller om syftet med ett avtalsvillkor eller bruk i huvudsak är att förse gäldenären med ytterligare likviditet på bekostnad av borgenären, anses utgöra sådant missbruk. ... Framför allt bör ett fullständigt undantag från rätten att ta ut ränta alltid anses som grovt oskäligt och undantag från rätten till ersättning för indrivningskostnader bör presumeras vara grovt oskäligt. Detta direktiv bör inte påverka nationella bestämmelser som gäller det sätt på vilket avtal ingås eller som reglerar giltighet av avtalsvillkor som är oskäliga mot gäldenären.”
- 4 Artikel 1 i detta direktiv, med rubriken ”Syfte och tillämpningsområde”, föreskriver följande i punkterna 1 och 2:
- ”1 Syftet med detta direktiv är att bekämpa sena betalningar vid handelstransaktioner, för att se till att den inre marknaden fungerar väl och därigenom främja företagens, särskilt de små och medelstora företagens, konkurrenskraft.
2. Detta direktiv ska gälla alla betalningar som görs som ersättning vid handelstransaktioner.”
- 5 I artikel 2 i direktivet föreskrivs följande:
- ”I detta direktiv avses med
1. *handelstransaktioner*: transaktioner mellan företag eller mellan företag och offentliga myndigheter som leder till leverans av varor eller tillhandahållande av tjänster mot ersättning,
...
 4. *sen betalning*: betalning som inte skett inom den avtalsenliga eller lagstadgade tidsfristen för betalning och där de villkor som fastställts i artikel 3.1 eller 4.1 har uppfyllts,
 5. *ränta vid sen betalning*: lagstadgad ränta vid sen betalning eller ränta till en räntesats som är avtalad mellan företag, om inte annat följer av artikel 7,
 6. *lagstadgad ränta vid sen betalning*: enkel ränta vid sen betalning enligt en räntesats som motsvarar summan av referensräntan och minst åtta procentenheter,”
- 6 Artikel 3 i direktivet har rubriken ”Transaktioner mellan företag”. I punkt 1 i den artikeln stadgas följande:
- ”Medlemsstaterna ska säkerställa att borgenären, vid handelstransaktioner mellan företag, är berättigad till ränta vid sen betalning utan att det krävs en påminnelse om följande villkor är uppfyllda:
- a) Borgenären har fullgjort sina avtalsenliga och lagstadgade skyldigheter.
 - b) Borgenären har inte mottagit det förfallna beloppet i tid, under förutsättning att gäldenären inte är ansvarig för dröjsmålet.”

7 Artikel 4 i direktiv 2011/7 rör transaktioner mellan företag och offentliga myndigheter. I punkt 3 i den artikeln föreskrivs bland annat att medlemsstaterna, vid handelstransaktioner där gäldenären är en offentlig myndighet, ska säkerställa att betalningsperioden inte överskrider någon av de tidsfrister som anges i den punkten. Enligt punkt 4 i samma artikel får medlemsstaterna under vissa omständigheter förlänga de tidsfrister som avses i punkt 3.

8 Artikel 6 i detta direktiv, med rubriken ”Ersättning för indrivningskostnader”, har följande lydelse:

”1 Medlemsstaterna ska säkerställa att borgenären, om ränta vid sen betalning ska utgå vid handelstransaktioner i enlighet med artikel 3 eller 4, har rätt till minst ett fast belopp om 40 [euro] av gäldenären.

2. Medlemsstaterna ska se till att det fasta belopp som avses i punkt 1 är betalbart utan att det krävs en påminnelse och som ersättning för borgenärens egna indrivningskostnader.

3. Borgenären ska ha rätt att utöver det fasta belopp som anges i punkt 1 få skälig ersättning från gäldenären för alla indrivningskostnader som överskrider detta fasta belopp och som uppkommit till följd av gäldenärens sena betalning. ...”

9 Artikel 7 i direktivet har rubriken ”Oskäliga avtalsvillkor och bruk”. I punkterna 1–3 i den artikeln föreskrivs följande:

”1 Medlemsstaterna ska se till att ett avtalsvillkor eller ett bruk om tidpunkt eller period för betalning, räntesats för ränta vid sen betalning eller ersättning för indrivningskostnader antingen inte är verkställbart eller ger upphov till skadeståndskrav om det är grovt oskäligt mot borgenären.

När det fastställs om ett avtalsvillkor eller ett bruk är grovt oskäligt mot borgenären, på ett sätt som avses i första stycket, ska alla omständigheter i fallet beaktas, inklusive:

a) varje kraftig avvikelse från gott handelsbruk som strider mot god tro och god sed,

b) produktens eller tjänsternas beskaffenhet, samt

c) om gäldenären har något objektiva skäl för att avvika från den lagstadgade räntesatsen för ränta vid sen betalning, från ... betalningsperiod[er] ... eller från det fasta belopp som avses i artikel 6.1.

2. Vid tillämpning av punkt 1 ska ett avtalsvillkor eller ett bruk om att ränta vid sen betalning inte får tas ut anses som grovt oskäligt.

3. Vid tillämpning av punkt 1 ska ett avtalsvillkor eller ett bruk om att ersättning för indrivningskostnader i enlighet med artikel 6 inte får tas ut presumeras vara grovt oskäligt.”

10 I artikel 12 i direktivet, som har rubriken ”Införlivande”, föreskrivs följande:

”1 Medlemsstaterna ska sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa artiklarna 1–8 och 10 senast den 16 mars 2013. De ska genast översända kommissionen texten av dessa bestämmelser.

...

4. Vid införlivandet av detta direktiv får medlemsstaterna avgöra huruvida avtal som slutits före den 16 mars 2013 ska undantas.”

11 I artikel 13 första stycket i direktiv 2011/7 föreskrivs följande:

”[Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/35/EG av den 29 juni 2000 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (EGT L 200, 2000, s. 35)] ska upphöra att gälla med verkan från och med den 16 mars 2013, utan att det påverkar medlemsstaternas skyldigheter när det gäller tidsfristen för dess införlivande med nationell lagstiftning och dess tillämpning. Direktivet ska emellertid fortsätta att tillämpas på avtal som ingåtts före det datumet på vilka detta direktiv inte tillämpas enligt artikel 12.4.”

Finsk rätt

12 Direktiv 2011/7 införlivades med finländsk rätt genom lag om betalningsvillkor i kommersiella avtal (30/2013) av den 18 januari 2013 (nedan kallad lagen om betalningsvillkor).

13 Enligt 1 § 1 mom. lagen om betalningsvillkor ska lagen tillämpas på betalningar som näringsidkare eller upphandlande enheter ska erlagga till näringsidkare som vederlag för varor eller tjänster.

14 Enligt 1 § 2 mom. i lagen gäller bestämmelserna om avtalsvillkor i lagen också avtalspraxis.

15 Enligt 8 § 1 mom. i lagen om betalningsvillkor är avtalsvillkor enligt vilka borgenären inte har rätt till dröjsmålsränta utan verkan. Enligt 8 § 3 mom. i denna lag är avtalsvillkor enligt vilka borgenären inte har rätt till ersättning för indrivningskostnader i enlighet med 10 och 10e § i lagen om indrivning av fordringar (513/1999) av den 1 september 1999, i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet, utan verkan, om det inte finns grundad anledning till att använda ett sådant villkor.

16 I lagen om indrivning av fordringar föreskrivs en standardersättning för indrivningskostnader. Enligt 10e § i denna lag har borgenären, om en betalning som avses i 1 § i lagen om betalningsvillkor är försenad så att borgenären har rätt till dröjsmålsränta, rätt att av gäldenären få 40 euro som standardersättning för indrivningskostnaderna.

17 I 11 § 1 mom. i lagen om betalningsvillkor föreskrivs att lagen träder i kraft den 16 mars 2013. Enligt 11 § 2 mom. ska de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet tillämpas på avtal som har ingåtts före ikraftträdandet av denna lag.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

18 Sedan april 2009 har B, som bedriver bokhandelsverksamhet, varit kund hos A och köpt böcker och andra bokhandelsartiklar från A genom att göra enskilda beställningar. A har levererat böcker till B och skickat en separat faktura för varje beställning. Parterna ingick inte något skriftligt ramavtal eller något annat avtal om beställning och leverans av produkterna och varorna. Villkoren för betalning av fakturor och betalning av ränta vid sen betalning avtalades inte heller särskilt mellan parterna.

- 19 Genom ansökan som ingavs den 7 maj 2018 yrkade A hos tingsrätten (Finland) att B och hans komplementär, C, solidariskt skulle förpliktas betala ränta till A på 172,81 euro och, med tillämpning av 10e § i lagen om indrivning av fordringar, utge en standardersättning för indrivningskostnader till ett belopp av totalt 5 400 euro. Som motivering uppgav A att B hade varit sen med att betala 135 fakturor som förfallit till betalning mellan den 10 april 2015 och den 21 februari 2018.
- 20 B och C bestred dessa yrkanden. Även om de medgav att de 135 aktuella fakturorna hade betalats med en försening på mellan två dagar och tre veckor efter förfallodagen, uppgav de att samtliga fakturor slutligen ändå hade betalats.
- 21 I detta avseende återopade de bland annat den vanliga praxisen inom bokhandelsbranschen och det faktum att A under de åtta år som samarbetet pågick aldrig hade krävt ränta vid sen betalning eller ersättning för indrivningskostnader av dem, trots att B hade betalat de flesta av de fakturor som A utfärdat efter förfallodagen. B och C gjorde gällande att det åtminstone förelåg en ”tyst överenskommelse” mellan A och B, enligt vilken B kunde betala de utställda fakturorna inom rimlig tid efter förfallodagen, utan att det utgick någon dröjsmålsränta. Således har det mellan A och B även funnits ett avtal enligt vilket A inte hade rätt till en standardersättning för indrivningskostnader enligt 10e § i lagen om indrivning av fordringar.
- 22 Tingsrätten ogillade A:s talan.
- 23 Nämnda domstol angav i detta avseende att den avgörande frågan var huruvida A hade rätt att göra anspråk på ränta vid sen betalning. Den hänvisade till 8 § 1 mom. i lagen om betalningsvillkor, av vilken följer att avtalsvillkor enligt vilka borgenären inte har rätt till dröjsmålsränta är utan verkan. Eftersom denna bestämmelse var bindande kunde A och B inte ha kommit överens om att A inte hade rätt till dröjsmålsränta.
- 24 Tingsrätten fann emellertid att det var styrkt att det uppstått en långvarig affärspraxis mellan A och B, enligt vilken en faktura kunde betalas inom rimlig tid efter förfallodagen, utan att det utgick någon dröjsmålsränta. Enligt denna domstol strider denna praxis inte mot 8 § 1 mom. i lagen om betalningsvillkor, varför A inte har rätt till dröjsmålsränta eller rätt till betalning av en standardersättning för indrivningskostnaderna.
- 25 A överklagade domen till hovrätten (Finland), som fastställde tingsrättens dom och fann att praxis mellan A och B hade blivit en integrerad del av avtalet dem emellan. Enligt hovrätten utgjorde de tillämpliga bestämmelserna inte hinder för att den dag då räntan vid sen betalning började löpa, med hänsyn till denna praxis, var en annan än förfallodagen för den aktuella fakturan. Slutligen fann hovrätten att nämnda förfarande inte heller var orimligt eller utgjorde missbruk och att det följaktligen inte stred mot den tvingande lagstiftningen.
- 26 A överklagade till Högsta domstolen (Finland), tillika den hänskjutande domstolen.
- 27 Till stöd för sin talan har A i huvudsak gjort gällande att A och B, med hänsyn till de tillämpliga bestämmelsernas tvingande karaktär, inte hade rätt att ingå avtal, vare sig underförstått eller i någon annan form, om betalning av ränta vid sen betalning i strid med den berörda borgenärens rättigheter.

- 28 Vad vidare gäller bestämmelserna i 11 § 1 och 2 mom. i lagen om betalningsvillkor har A gjort gällande att varje enskild beställning utgör ett avtal och att det i förevarande fall inte är fråga om ett avtal med lång giltighetstid eller om en praxis som uppstått innan denna lag trädde i kraft.
- 29 B och dödsboet efter C anser däremot att det genom ett avtalsvillkor eller en praxis är möjligt att avvika från den tidpunkt från vilken ränta vid sen betalning börjar löpa.
- 30 Den hänskjutande domstolen anser att EU-domstolens praxis, i synnerhet dom av den 1 juni 2017, Zarski (C-330/16, EU:C:2017:418), inte ger något entydigt svar på frågan hur formuleringen ”avtal som slutits före den 16 mars 2013” i artikel 12.4 i direktiv 2011/7 ska tolkas om den praxis, som tillämpas mellan parterna beträffande betalning av ränta vid sen betalning, anses ha uppkommit före detta datum, men varje enskild beställning på grund av vilken ränta vid sen betalning och ersättning för indrivningskostnader görs gällande har ägt rum efter nämnda tidpunkt. På samma sätt framgår det varken av den tillämpliga lagstiftningen eller av denna rättspraxis huruvida de berörda parternas praxis, enligt vilken borgenären inte har krävt förseningsavgifter för korta betalningsdröjsmål, kan betraktas som ett avtalsvillkor eller ett förfarande som är uppenbart oskäligt.
- 31 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende påpekat att den nationella lagstiftaren, när direktiv 2011/7 införlivades med finländsk rätt, använde sig av den möjlighet som föreskrivs i artikel 12.4 i direktivet.
- 32 Såsom slagits fast i första och andra instans har den avtalspraxis som gällt mellan A och B fortsatt utan avbrott sedan år 2009 och enligt vilken dröjsmål med betalning av fakturor upp till en månad inte medför förseningsavgifter, blivit, enligt nationell rätt, en integrerad del av de avtal som ingåtts mellan dessa parter.
- 33 Av EU-domstolens praxis framgår emellertid inte klart huruvida en sådan praxis, för det fall den blev bindande för dessa parter före den 16 mars 2013, och samtliga beställningar som gjorts dem emellan sedan detta datum, ska anses utgöra ett avtal som slutits före den 16 mars 2013 i den mening som avses i artikel 12.4 i direktiv 2011/7, så att samtliga beställningar faller utanför tillämpningsområdet för direktiv 2011/7.
- 34 För det fall direktiv 2011/7 skulle vara tillämpligt på beställningar som gjorts efter den 16 mars 2013, även om den aktuella praxisen hade uppstått före detta datum, vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida denna praxis utgör ett avtalsvillkor eller ett förfarande som utesluter både betalning av ränta vid sen betalning, i den mening som avses i artikel 7.2 i direktiv 2011/7, och ersättning för indrivningskostnader i den mening som avses i artikel 7.3 i direktivet, och huruvida nämnda förfarande ska ”anses som grovt oskäligt” i den mening som avses i den första av dessa bestämmelser, och ”presumeras vara grovt oskäligt”, i den mening som avses i den andra bestämmelsen.
- 35 Enligt den hänskjutande domstolen kan den omständigheten, att man avstår från ränta vid sen betalning och den därmed sammanhängande ersättningen för indrivningskostnader, i förevarande fall härledas ur den praxis enligt vilken den berörda borgenären har accepterat att inte driva in dessa, vid korta betalningsdröjsmål, mindre än en månad, i utbyte mot att huvudbeloppet betalas. Det går emellertid inte att ur EU-domstolens praxis härleda något svar på frågan om huruvida en sådan praxis kan binda denna borgenär utan hinder av direktiv 2011/7.

- 36 Den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida de lärdomar som kan dras av domen av den 16 februari 2017, IOS Finance EFC (C-555/14, EU:C:2017:121), och domen av den 28 januari 2020, kommissionen/Italien (Bekämpande av sena inbetalningar vid handelstransaktioner) (C-122/18, EU:C:2020:41), kan tillämpas med hänsyn till att betalningsförseningarna i de mål som gav upphov till dessa domar kunde tillskrivas offentliga myndigheter, medan dessa förseningar i det nationella målet kan hänföras till ett privaträttsligt organ.
- 37 Under dessa omständigheter beslutade Högsta domstolen (Finland) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:
- ”1) Ska artikel 12.4 i direktiv 2011/7 tolkas så, att medlemsstaterna från tillämpningsområdet för detta direktiv kan undanta en avtalspraxis som rör påföljder vid dröjsmål, vilken fortlöpande tillämpades mellan parterna vid enskilda beställningar före den 16 mars 2013, fastän de enskilda beställningar på grundval av vilka de påföljder vid dröjsmål som görs gällande gjordes efter denna tidpunkt?
- 2) Om den första frågan besvaras nekande: Ska artikel 7.2 och 7.3 i direktiv 2011/7 tolkas så, att den avtalspraxis som beskrivs i den första frågan ska anses utgöra ett avtalsvillkor eller ett bruk i den mening som avses i denna bestämmelse, varvid dröjsmålsränta eller ersättning för indrivningskostnader inte får tas ut?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

- 38 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 12.4 i direktiv 2011/7 ska tolkas så, att medlemsstaterna från direktivets tillämpningsområde får undanta en avtalspraxis avseende ränta vid sen betalning och ersättning för indrivningskostnader, om denna praxis har uppstått mellan de berörda parterna före den 16 mars 2013 men de enskilda beställningar som ligger till grund för yrkandet om ränta vid sen betalning och sådan ersättning har gjorts från och med detta datum.
- 39 Artikel 12.4 i direktiv 2011/7 låter medlemsstaterna avgöra huruvida de, vid direktivets införlivande, önskar undanta avtal som slutits före den 16 mars 2013 från dess tillämpningsområde.
- 40 Domstolen har redan slagit fast att denna bestämmelse ska ges en självständig och enhetlig tolkning inom hela Europeiska unionen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 1 juni 2017, Zarski, C-330/16, EU:C:2017:418, punkterna 25 och 26).
- 41 Domstolen har dessutom konstaterat, att prövningen av lydelsen av denna bestämmelse leder till slutsatsen att unionslagstiftaren, genom att använda uttrycket ”avtal som slutits”, har haft för avsikt att göra det möjligt för medlemsstaterna att från tillämpningsområdet för direktiv 2011/7 undanta avtalsförhållanden som ingåtts före den 16 mars 2013, i deras helhet – inklusive de konsekvenser som följer av dessa avtalsförhållanden och som inträffar efter detta datum – (dom av den 1 juni 2017, Zarski, C-330/16, EU:C:2017:418, punkterna 25, 26 och 29).

- 42 Vidare har domstolen konstaterat att denna tolkning bekräftas av sammanhanget i denna bestämmelse och särskilt av tillämpningsområdet för artikel 13 i direktiv 2011/7, genom vilken direktiv 2000/35 upphävs med verkan från och med den 16 mars 2013, samtidigt som den föreskriver att nämnda artikel icke desto mindre ska fortsätta att tillämpas på avtal som ingåtts före det datumet, vilka direktiv 2011/7 inte är tillämpligt på enligt artikel 12.4 i sistnämnda direktiv (se, för ett liknande resonemang, dom av den 1 juni 2017, Zarski, C-330/16, EU:C:2017:418, punkterna 30 och 31).
- 43 Av dessa omständigheter drog domstolen slutsatsen att när en medlemsstat har utnyttjat den valmöjlighet som ges i artikel 12.4 i direktiv 2011/7 regleras de avtal som slutits före den 16 mars 2013, såvida inte möjligheten som följer av artikel 6.3 b i direktiv 2000/35 har utnyttjats, fortsättningsvis av direktiv 2000/35, vad gäller avtal som slutits före den 8 augusti 2002, inbegripet deras framtida konsekvenser. Tvister avseende betalningar som förfallit efter den 16 mars 2013 kan följaktligen inte omfattas av bestämmelserna i direktiv 2011/7 när avtalet, enligt vilket dessa betalningar ska fullgöras, har slutits före nyssnämnda datum och den berörda medlemsstaten har utnyttjat den valmöjlighet som föreskrivs i artikel 12.4 i direktiv 2011/7 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 1 juni 2017, Zarski, C-330/16, EU:C:2017:418, punkterna 32 och 33).
- 44 Domstolen fann alltså att artikel 12.4 i direktiv 2011/7 ska tolkas så, att medlemsstaterna från direktivets tillämpningsområde får undanta sena betalningar vid fullgörandet av ett avtal som slutits före den 16 mars 2013, trots att dröjsmålet inträtt efter detta datum (dom av den 1 juni 2017, Zarski, C-330/16, EU:C:2017:418, punkt 34).
- 45 Av det ovan anförda följer att den avgörande faktorn vid bedömningen av huruvida en sådan avtalspraxis som den som är aktuell i det nationella målet, med tillämpning av artikel 12.4 i direktiv 2011/7, kan undandra sig kraven i detta direktiv, är tidpunkten för ingåendet av det avtal enligt vilket betalningarna ska fullgöras.
- 46 Det kan emellertid konstateras att det i skäl 28 sista meningen i direktivet anges att direktivet inte bör påverka till exempel nationella bestämmelser som gäller det sätt på vilket avtal ingås. Av detta följer att det är i enlighet med tillämplig nationell rätt som den nationella domstolen ska avgöra huruvida de omständigheter som den har att bedöma har lett till att avtal har ingåtts och, i förekommande fall, tidpunkten för detta ingående.
- 47 I förevarande fall konstaterar den hänskjutande domstolen att den aktuella praxisen, som har tillämpats utan avbrott sedan år 2009, enligt nationell rätt har blivit ”en integrerad del” av avtalsförhållandet mellan A och B. Det framgår också av beslutet om hänskjutande att denna praxis blev bindande för dessa parter före den 16 mars 2013 och att den följaktligen ingår i ett avtalsförhållande som ingicks före detta datum, vilket det emellertid ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.
- 48 Det återstår således att avgöra huruvida det, i enlighet med tillämplig nationell rätt, ska anses att ett nytt avtal har slutits varje gång B utfört en enskild varubeställning hos A, alltså huruvida avtalet, om det ingicks från och med den 16 mars 2013, alltså inte kan undgå att omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2011/7, med tillämpning av artikel 12.4 i detta direktiv. Om den hänskjutande domstolen däremot skulle konstatera att sådana enskilda beställningar inte utgör självständiga avtal, utan fullgörande av ett avtal som ingåtts före den 16 mars 2013, omfattas inte avtalet i dess helhet av direktivets tillämpningsområde, eftersom Republiken Finland har utnyttjat den möjlighet som föreskrivs i denna bestämmelse.

49 Mot bakgrund av alla dessa överväganden ska den första frågan besvaras enligt följande: Artikel 12.4 i direktiv 2011/7 ska tolkas så, att medlemsstaterna från direktivets tillämpningsområde får undanta en avtalspraxis avseende ränta vid sen betalning och ersättning för indrivningskostnader, om denna praxis härrör från ett avtal som slutits före den 16 mars 2013, enligt tillämplig nationell rätt. Enskilda beställningar som ligger till grund för yrkandet om ränta vid sen betalning och sådan ersättning, som har gjorts från och med detta datum, kan undantas från tillämpningsområdet för direktiv 2011/7 under förutsättning att de endast utgör fullgörelse av ett avtal som ingåtts före den 16 mars 2013, i enlighet med tillämplig nationell rätt. Om dessa enskilda beställningar, i enlighet med denna rätt, däremot utgör självständiga avtal som ingåtts från och med nämnda datum, kan de inte undantas från direktivets tillämpningsområde.

Den andra frågan

- 50 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att, för det fall direktiv 2011/7 är tillämpligt i det nationella målet, få klarhet i huruvida artikel 7.2 och 7.3 i direktivet ska tolkas så, att den utgör hinder för en praxis enligt vilken borgenären, vid betalningsförseningar som understiger en månad, inte kräver vare sig ränta vid sen betalning eller ersättning för indrivningskostnader, i utbyte mot omedelbar betalning av kapitalbeloppet.
- 51 I enlighet med artikel 1.1 i direktiv 2011/7 är syftet med direktivet att bekämpa sena betalningar vid handelstransaktioner, eftersom dessa sena betalningar enligt skäl 12 i direktivet är ett avtalsbrott som har blivit ekonomiskt intressant för gäldenärer bland annat genom att räntan vid sen betalning är låg eller obefintlig (dom av den 16 februari 2017, IOS Finance EFC, C-555/14, EU:C:2017:121, punkt 24).
- 52 För att uppfylla detta syfte vidtas emellertid ingen fullständig harmonisering i direktiv 2011/7 av samtliga regler om sena betalningar vid handelstransaktioner (dom av den 16 februari 2017, IOS Finance EFC, C-555/14, EU:C:2017:121, punkt 25 och där angiven rättspraxis).
- 53 I likhet med direktiv 2000/35 anger direktiv 2011/7 nämligen endast några regler på området, däribland om ränta vid sen betalning och ersättning för indrivningskostnader (dom av den 16 februari 2017, IOS Finance EFC, C-555/14, EU:C:2017:121, punkt 26).
- 54 Härvidlag ska medlemsstaterna i enlighet med artiklarna 3.1 och 6 i direktiv 2011/7 vid handelstransaktioner mellan företag säkerställa att en borgenär som har fullgjort sina skyldigheter och som inte har mottagit det förfallna beloppet i tid, har rätt att kräva ränta vid sen betalning utan att det krävs påminnelser, och att erhålla ersättning för uppkomna indrivningskostnader, utom när den berörda gäldenären inte är ansvarig för dröjsmålet.
- 55 I detta avseende föreskriver artikel 7.1 i detta direktiv att medlemsstaterna ska se till att ett avtalsvillkor eller ett bruk om bland annat period för betalning, räntesats för ränta vid sen betalning eller ersättning för indrivningskostnader antingen inte är verkställbart eller ger upphov till skadeståndskrav om det är grovt oskäligt mot borgenären. Vid tillämpningen av punkt 1 i denna föreskrivs i artikel 7 dessutom dels i dess punkt 2 att ett avtalsvillkor eller ett bruk om att ränta vid sen betalning inte får tas ut ska anses som grovt oskäligt, dels i dess punkt 3 att ett avtalsvillkor eller ett bruk om att ersättning för indrivningskostnader i enlighet med artikel 6 inte får tas ut ska presumeras vara grovt oskäligt.

- 56 Det framgår emellertid av dessa bestämmelser att de begränsar sig till att säkerställa att de omständigheter som anges i bland annat artiklarna 3.1 och 6 i direktiv 2011/7 ger borgenären rätt att kräva ränta vid sen betalning och ersättning för indrivningskostnader. Såsom framgår av skäl 28 i direktivet syftar den omständigheten, att det inte är möjligt att undanta en sådan rätt genom avtal, till att förhindra missbruk av avtalsfriheten till borgenärens nackdel, som inte kan avstå från denna rättighet vid den tidpunkt då det berörda avtalet ingås (se, analogt, dom av den 16 februari 2017, IOS Finance EFC, C-555/14, EU:C:2017:121, punkt 29).
- 57 Med andra ord är syftet med artikel 7.2 och 7.3 i direktiv 2011/7 att förhindra att borgenären avstår från rätten till ränta vid sen betalning eller ersättning för indrivningskostnader redan vid tiden för avtalets ingående, det vill säga när borgenären utövar sin avtalsfrihet och när det finns en risk att gäldenären missbrukar denna avtalsfrihet till borgenärens nackdel (dom av den 16 februari 2017, IOS Finance EFC, C-555/14, EU:C:2017:121, punkt 30).
- 58 När de villkor som föreskrivs i direktiv 2011/7 är uppfyllda och ränta vid sen betalning och ersättning för indrivningskostnader kan utkrävas, måste borgenären däremot, med beaktande av vederbörandes avtalsfrihet, ha möjlighet att avstå från dröjsmålsränta och ersättning för indrivningskostnader, till exempel i utbyte mot omedelbar betalning av kapitalbeloppet. Detta bekräftas för övrigt av skäl 16 i direktivet, i vilket det preciseras att direktivet inte bör tvinga en borgenär att begära ränta för sen betalning (dom av den 16 februari 2017, IOS Finance EFC, C-555/14, EU:C:2017:121, punkterna 31 och 32).
- 59 Följaktligen framgår det inte av direktiv 2011/7 att det utgör hinder för en borgenär att frivilligt avstå från rätten att kräva ränta vid sen betalning och ersättning för indrivningskostnader. Med detta sagt krävs det att ett sådant avstående verkligen är frivilligt, så att det inte utgör ett missbruk från gäldenärens sida av borgenärens avtalsfrihet (dom av den 16 februari 2017, IOS Finance EFC, C-555/14, EU:C:2017:121, punkterna 33 och 34).
- 60 I detta avseende och med hänsyn till de tvivel som den hänskjutande domstolen har uttryckt ska det för det första tilläggas att de lärdomar som kan dras av den rättspraxis om vilken det erinras i punkterna 56–59 ovan faktiskt är tillämpliga på sådana omständigheter som de som är aktuella i det nationella målet. Även om det mål som gav upphov till denna rättspraxis rörde transaktioner mellan företag och offentliga myndigheter, medan det i det aktuella nationella målet är fråga om transaktioner mellan företag, konstaterar domstolen emellertid att dessa slutsatser avser räckvidden av artikel 7.2 och 7.3 i direktiv 2011/7 och att det i dessa bestämmelser – vad gäller de indelningar som görs däri – inte görs någon åtskillnad efter vilken typ av affärstransaktion som är i fråga. Vad för det andra gäller det mål som gav upphov till domen av den 28 januari 2020, kommissionen/Italien (Bekämpande av sena inbetalningar vid handelstransaktioner) (C-122/18, EU:C:2020:41), räcker det att konstatera att det målet avsåg bestämmelserna i artikel 4.3 och 4.4 i direktivet, vilka inte är aktuella i det förevarande nationella målet.
- 61 I förevarande fall framgår det inte av beslutet om hänskjutande huruvida borgenären, genom den i det nationella målet aktuella praxisen, frivilligt har avstått från sin rätt att kräva ränta vid sen betalning och ersättning för indrivningskostnader, i den mening som avses i den rättspraxis om vilken det erinrats i punkterna 57–59 ovan. Det ankommer således på den hänskjutande domstolen, som är ensam behörig att bedöma de faktiska omständigheterna, att avgöra huruvida borgenären, genom sin praxis att inte driva in de belopp motsvarande en sådan ränta och denna ersättning, kan anses frivilligt ha samtyckt till att avstå från utbetalning av sådan ränta och sådan ersättning, varvid ett sådant samtycke inte kan uttryckas vid den tidpunkt då det avtal enligt vilket de aktuella betalningarna skulle betalas ingicks.

- 62 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den andra frågan besvaras enligt följande. Artikel 7.2 och 7.3 i direktiv 2011/7 ska tolkas så, att den inte utgör hinder för en praxis enligt vilken borgenären, vid betalningsförseningar som understiger en månad, inte kräver vare sig ränta vid sen betalning eller ersättning för indrivningskostnader, i utbyte mot omedelbar betalning av kapitalbeloppet, under förutsättning att borgenären, genom att agera på detta sätt, frivilligt har samtyckt till att avstå från utbetalning av sådan ränta och sådan ersättning.

Rättegångskostnader

- 63 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tionde avdelningen) följande:

- 1) Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/7/EG av den 16 februari 2011 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner**

ska tolkas så,

att medlemsstaterna från direktivets tillämpningsområde får undanta en avtalspraxis avseende ränta vid sen betalning och ersättning för indrivningskostnader, om denna praxis härrör från ett avtal som slutits före den 16 mars 2013, enligt tillämplig nationell rätt. Enskilda beställningar som ligger till grund för yrkandet om ränta vid sen betalning och sådan ersättning, som har gjorts från och med detta datum, kan undantas från tillämpningsområdet för direktiv 2011/7 under förutsättning att de endast utgör fullgörelse av ett avtal som ingåtts före den 16 mars 2013, i enlighet med tillämplig nationell rätt. Om dessa enskilda beställningar, i enlighet med denna rätt, däremot utgör självständiga avtal som ingåtts från och med nämnda datum, kan de inte undantas från direktivets tillämpningsområde.

- 2) Artikel 7.2 och 7.3 i direktiv 2011/7**

ska tolkas så,

att den inte utgör hinder för en praxis enligt vilken borgenären, vid betalningsförseningar som understiger en månad, inte kräver vare sig ränta vid sen betalning eller ersättning för indrivningskostnader, i utbyte mot omedelbar betalning av kapitalbeloppet, under förutsättning att borgenären, genom att agera på detta sätt, frivilligt har samtyckt till att avstå från utbetalning av sådan ränta och sådan ersättning.

Underskrifter